

تروریسم و رسانه

(دستورالعملی برای روزنامه نگاران)

نویسنده:

ژان پل مارتوز

مترجمان:

دکتر عباس اسدی

عضو هیات علمی گروه روزنامه نگاری دانشگاه علامه طباطبائی

امین شهناز

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی

پژوهشگر حوزه حقوق فناوری و اطلاعات

انتشارات آوای نور

تهران-۱۳۹۸

سرشناسه	: مارتو، ژان-پل، ۱۹۵۰- م.
عنوان و نام پدیدآور	: ۱۹۵۰- Marthoz, Jean-Paul تروریسم و رسانه (دستورالعملی برای روزنامه‌نگاران)/[نویسنده ژان-پل مارتو؛ ویراستاران مِرْتَا لورِنْسُو، تیم فرانسویس؛ مترجمان عباس اسدی، امین شهناز.
مشخصات نشر	: تهران : آوای نور، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص.؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۵۱۴-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: عنوان اصلی: Terrorism and the media : a handbook for journalists, ۲۰۱۷.
موضوع	: روزنامه‌نگاری -- دستنامه‌ها, Journalism -- Handbooks, manuals, etc.
موضوع	: تروریسم, Terrorism
موضوع	: رسانه‌های گروهی, Mass media
شناسه افزوده	: لورِنْسُو، مِرْتَا، ویراستار Lourenço, Mirta, Mirta

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تهران : میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید وحید نظری
پلاک ۹۹- طبقه دوم   تلفن: ۶-۶۶۹۶۷۳۵۵

تروریسم و رسانه (دستورالعملی برای روزنامه نگاران)

نویسنده: ژان پل مارتوز

مترجمان: دکتر عباس اسدی - امین شهناز

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: اول ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۵۱۴-۴

قیمت ۳۱۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست

مقدمه مترجمان	۹
مقدمه	۱۳
فصل اول: موضوعات بنیادین در پوشش اخبار تروریسم	۲۹
۱. ۱ مفهوم «تروریسم دولتی»	۳۳
۲. ۱ اجتناب از تحسین	۳۵
۳. ۱ گزارشگری در زمینه اشکال مختلف تروریسم	۳۶
۴. ۱ فهرست سازمان های تروریستی	۴۲
فصل دوم: رسانه ها در خط مقدم	۴۵
۱. ۲ نقطه مرجع	۴۷
۲. ۲ اخلاق و اصول حرفه ای	۴۸
۱. حقیقت جویی	۴۸
۲. استقلال	۴۹
۳. مسئولیت در برابر دیگران	۵۲
۴. شفافیت	۵۳
۳. ۲ وظیفه دانش	۵۴
۴. ۲ مواجهه با قانون	۵۶
۵. ۲ روابط با قدرت	۵۸

- ۶۱ ..... ۲.۶ «چارچوب بندی» تروریسم
- ۶۹ ..... ۲.۷ تضمین حاکمیت قانون و حقوق بشر
- ۷۱ ..... ۲.۸ مقابله با ترس
- ۷۲ ..... ۲.۹ روزنامه نگاری فراگیر
- ۷۴ ..... ۲.۱۰ جهانی اندیشیدن

فصل سوم: مقررات بنیادین ۸۱

- ۸۳ ..... ۳.۱ قاعده احتیاط و تردید
- ۹۴ ..... ۳.۲ اخلاق مبتنی بر احترام
- ۹۸ ..... ۳.۳ قربانیان: چیزی فراتر از اسامی صرف
- ۹۹ ..... ۳.۴ واژه ها
- ۱۱۲ ..... ۳.۵ آمار و ارقام
- ۱۱۵ ..... ۳.۶ تصاویر
- ۱۲۲ ..... تصاویر کودکان
- ۱۲۴ ..... تصاویر «شهروندان»
- ۱۲۷ ..... ۳.۷ تعمیم دادن
- ۱۳۰ ..... ۳.۸ سخنان تنفرآمیز
- ۱۳۱ ..... ۳.۹ شایعات

فصل چهارم: پوشش خبری یک حمله تروریستی ۱۳۳

- ۱۳۵ ..... ۴.۱ سردرگمی اولیه
- ۱۳۷ ..... ۴.۲ آماده سازی
- ۱۴۰ ..... ۴.۳ پخش زنده

فصل پنجم: تعامل با گروه های تروریستی ۱۵۱

۱. ۵ بازدید از مناطق تحت کنترل گروه های تروریستی ۱۵۳
۲. ۵ انتشار بیانیه های مطبوعاتی تروریست ها ۱۵۷
۳. ۵ مصاحبه با تروریست ها ۱۶۰
۴. ۵ گزارش تحقیقی ۱۶۶
۵. ۵ گزارشگری از محاکم تروریستی ۱۶۷

فصل ششم: امنیت خبرنگاران ۱۷۳

۱. ۶ افزایش مخاطرات ۱۷۵
۲. ۶ حفاظت و مراقبت از منابع خبری ۱۸۱
۳. ۶ مساله ربودن خبرنگاران ۱۸۲
۴. ۶ تروریسم و تروما ۱۸۶

فصل هفتم: بازگشت آرامش: سهم خود را بگیرید ۱۸۹

۱. ۷ مسایل اصلی بعد از شوک حمله تروریستی ۱۹۱
  ۲. ۷ رسانه پس از مرگ ۱۹۴
- ### منابع ۱۹۷
- ۱۹۷ نهاد های بین المللی ۱۹۷
  - ۱۹۸ کنوانسیون های سازمان ملل متحد ۱۹۸
  - ۱۹۹ دیگر منابع مفید ۱۹۹

مقدمه مترجمان

تروریسم امروز یک تهدید جدی جهانی است. مناطق مختلف جهان، همواره آماج پدیده شوم ترور و دیگر جرائم سازمان یافته است. روزی نیست که شاهد اخبار تلخ و ناخوشایندی از کشته، زخمی و ناپدید شدن صدها انسان بی گناه نباشیم. تروریسم به عنوان یکی از انواع جرائم سازمان یافته، به دلیل تهدید امنیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جامعه، مکرر در رسانه های جهان بازتاب پیدا می کند. اعمال تروریستی از قبیل قتل و کشتار، هواپیماربایی، گروگانگیری و تخریب اموال و اماکن عمومی می تواند به نحو محسوس آرامش و امنیت را از ساکنان جهان، سلب نماید. به طور کلی، ترور با اشکال مختلفش همراه با پیدایش بشر، موجودیت یافته و در طول تاریخ، انسان های زیادی را از صحنه گیتی حذف و جوامع انسانی را با ناامنی و وحشت روبرو ساخته است. شاید محسوس ترین فرایند پدیده فوق، ایجاد بی ثباتی و تزلزل در روابط میان انسان ها و به تبع آن بی اعتمادی آن ها نسبت به عواطف و احساسات بشری و نوع دوستانه باشد؛ اما به شهادت تاریخ، روی آوردن به تروریسم لزوماً از سر ماجراجویی نیست، بلکه ایجاد ارعاب و حذف رقبا از صحنه های مختلف اجتماعی، سیاسی و

اقتصادی و ... از عمده‌ترین انگیزه‌های این حرکت ضد انسانی می‌باشد که، تاکنون نیز این گونه بوده است.

پایان جنگ سرد نقطه عطف در تحول تروریسم نوین بود، اما این پدیده در سال‌های ۱۹۹۰ میلادی به صورت یک مساله جهانی در آمد و از سال ۲۰۰۳ روندی شتابان پیدا کرد. چنان که، اعمال تروریستی سال‌های اخیر نشان می‌دهند که تروریست‌ها هیچ محدودیتی برای اجرای اعمال خشونت‌آمیز خود نمی‌شناسند، از کشته شدن مردم بی‌گناه در جریان اعمال تروریستی باکی ندارند و برای رسیدن به مقاصدشان هر کاری که از دستشان برآید، انجام می‌دهند، چون که آنها، از ضربه زدن، احساس خوشبختی و رضامندی می‌کنند. بدین ترتیب باید گفت، تروریسم نیروی اهریمنی است که باعث نابودی حرکت‌های دموکراتیک و مردمی و تحلیل رفتن فرهنگ‌ها می‌شود.

از آنجایی که، تروریست‌ها هر زمان و هر جا که اراده نمایند، می‌توانند اقدامات تروریستی خود را ساماندهی کنند و به اجرا بگذارند، خود به خود به چهره رسانه‌ای تبدیل می‌شوند. چنان که امروز یکی از مهیج‌ترین اخبار و تحلیل‌های رسانه‌ها مربوط به اقدامات گروه‌های تروریستی است. با همه این اوصاف، باید گفت امروز، واژه «تروریسم» با واژه «رسانه» عجین است و تروریسم و رسانه از رابطه هم‌زیستی برخوردارند. همین نگاه بود که باعث شد تا کتاب حاضر برای ترجمه انتخاب شود.

کتاب «تروریسم و رسانه»، توسط ژان پل مارتوز روزنامه‌نگار و ستون‌نویس روزنامه لو سوار بلژیک و استاد روزنامه‌نگاری بین‌المللی دانشگاه کاتولیک لو وان نوشته شده است. وی کتاب‌های متعددی در حوزه

روزنامه نگاری و روابط بین المللی دارد. ایشان همچنین مدیر برنامه رسانه ها برای دموکراسی در فدراسیون بین المللی روزنامه نگاران و مدیر اطلاعات اروپایی در سازمان دیدبان حقوق بشر و عضو کمیته حمایت از روزنامه نگاران می باشد که کتاب مذکور به سفارش یونسکو (سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل) برای راهنمایی روزنامه نگاران تهیه شده است و یکی از معتبرترین منابع در این حوزه به شمار می رود. با توجه به اهمیت موضوع در جهان امروز، ضرورت دارد تا اصول درست حرفه ای برای پوشش اخبار رویدادهای تروریستی، در اختیار روزنامه نگاران، قرار گیرد. این کتاب بهترین راهنما برای کسانی است که می خواهند تا اخبار این حوزه را حرفه ای اما، به دور از تعصب ها و وابستگی ها پوشش دهند.

ترجمه حاضر که اکنون تقدیم خوانندگان عزیز می شود، احتمالا دارای اشکالات ترجمه ای است، لذا امید است تا خوانندگان گرامی با بیان این اشکالات، مترجمان را در اصلاح چاپ های بعد یاری نمایند.

دکتر عباس اسدی

امین شهنواز

زمستان ۱۳۹۸

مقدمه

تروریسم و مبارزه با تروریسم همراه با رسانه هایی که قاطعانه در خطوط مقدم هستند به عناصر عمده ای از سیاست داخلی و بین المللی مبدل گشته است، مخصوصا زمانی که هدف حملات، مردم غیر نظامی هستند.

معضلات و چالش های منتج از آن بلافاصله مشخص می شوند. شهروندان انتظار دارند که رسانه ها تا آنجا که ممکن است به طور دقیق و بدون اغراق و یا توسل به خبرسازی، آنان را مطلع نمایند. مقامات با گوشزد کردن خطرات پوشش افراطی خواستار خویشتن داری برای انسجام عملیات ها یا آرامش مردم هستند. اتهامات مبنی بر بلندگو تروریسم بودن برای جذب مخاطب دائما در رسانه هایی سنجیده می شود که اغلب در زمینه رانندگی بیش از حد فعالیت می کنند.

علی رغم اهمیت و تکرار اقدامات تروریستی، رسانه ها اغلب در تلاش برای یافتن ریشه های آن بر می آیند. «کریستوف آياد»^۱، کارشناس خاورمیانه در لوموند می گوید: «غالبا سوالات پرسیده می شوند و مسائل فقط در شرایط اضطراری خطر تناقض و خطای سهوی حل می

---

^۱ Christophe Ayad

شوند». «هر کسی در هر سو سرگردان است و پیشروی اساساً به صورت مورد به مورد است...»^۱

«شیام تکوانی» در مورد وضعیت آسیا می نویسد: کیفیت پوشش اخبار تروریسم به عوامل زیادی بستگی دارد. این مساله در میان چیزهای دیگر از طریق درجه آزادی مطبوعات در هر کشوری، منابع اقتصادی موجود برای رسانه ها، عوامل فرهنگی و مفاهیم منحصر بفرد اخلاقی و نقش اجتماعی رسانه ها تعیین می شود.^۲

این مساله بسیار مهم است زیرا این پوشش تروریسم موقعیت رسانه ها را در داخل جامعه نشان می دهد. پس از حمله سال ۲۰۱۳ به مرکز خرید وست گیت در نایروبی، روزنامه نگار سومالیایی-آمریکایی مختار ابراهیم بیان داشت: "توانایی خبرنگار در ارائه گزارش مسئولانه و هشیارانه با سرعت مورد نیاز عصر دیجیتال ما، برای انجام وظیفه مدنی که روزنامه نگاران آن را در دنیای ما حفظ می کنند، حیاتی است".^۳

واکنش های آنها همچنین تاثیر تروریسم بر جامعه را تعیین می کند. وکیل فرانسوی آنتوان گاراپون می نویسد: "رسانه ها در یک وضعیت دشوار نفس گیری قرار دارند." "از یک سو، بازتاب رسانه ها احتمالاً باعث شود که قربانیان، ناخواسته مبدل به پیام رسان های جلادان خود که به دنبال کسب افتخار هستند، گردند؛ از سوی دیگر، خودسانسوری می تواند به عنوان تسلیم و سرسپردگی تفسیر

^۱ http://www.lemonde.fr/actualite-medias/article/2014/09/25/les-medias-face-a-l-etat-islamique_4494681_3236.html

^۲ Shyam Tekwani (Ed.), *Media & Conflict Reporting in Asia*, Asian Media Information & Communication Centre (AMIC), ۲۰۰۸, p. ۲.

^۳ <http://sahanjournal.com/westgate-attack-nairobi-al-shabaab-twitter/>

گردد. ترس می تواند منجر به احیای آزادی های سخت بدست آمده شود و در نهایت تفاوت بین کشورهای دموکراتیک و رژیم های اقتدارگرا را - آنچه که دقیقا تروریست ها به دنبال آن هستند- را کاهش دهد.^۱ بعد از هر حمله، کارشناسان میزان و لحن پوشش رسانه ای را زیر سوال می برند. آنها مرگ میرهای ناشی از تروریسم را با تعداد قربانیان فجایع طبیعی، جنگ ها و تصادفات جاده ای مقایسه می کنند و خواهان خویشتنداری بیشتری در رسانه ها هستند. اما این مقایسه ها اغلب اوقات به دلیل ماهیت برجسته سیاسی و اجتماعی حملات فریبنده است: مویسس نایم دانشمند علوم سیاسی ونزوئلایی می نویسد: " در سال ۲۰۱۴ میانگین نرخ قتل در سراسر جهان ۶/۲۴ مرگ در هر ۱۰۰ هزار نفر بود، در حالی که تعداد کشته ها توسط تروریسم فقط ۰/۴۷ در هر ۱۰۰ هزار نفر بود، اما اگر این ارقام و آمار در مقایسه با سایر علل مرگ و میر نسبتا کم باشد، پیامدهای تروریسم فراتر از سنجش است." " تروریسم مرگبارترین تهدید قرن بیست و یکم نیست، اما بدون تردید جهان را تغییر داده است." با وجود این، آیا میزان پوشش تروریسم در رسانه ها نامتوازن نیست؟

هدف از این کتابچه راهنما بررسی این ملاحظات و چالش هاست. این کتابچه مبتنی بر اصولی اساسی و جهانی است: جستجو برای حقیقت، استقلال و احساس مسئولیت با جایگذاری آنها در بافت پیچیده جهانی کثرت گرا و بهم پیوسته. هدف این کتابچه کمک به رسانه ها در یافتن تعادلی بین آزادی و مسئولیت اطلاع رسانی؛ بین حق دانستن و وظیفه

---

^۱ Antoine Garapon, «Que nous est-il arrivé? », *Esprit*, February ۲۰۱۵, Paris, p. ۶.

محافظت در عین رعایت هنجارها و ارزش های بنیادین روزنامه نگاری می باشد.

یک مساله‌ی بحرانی

در سال های اخیر، ما شاهد پوشش گسترده ی حملات از نیویورک تا مسکو، پاریس تا استانبول، بوینس آیرس تا بمبئی بوده ایم. با اینحال این رویدادهای برجسته تصویری کامل از تروریسم جهانی ارائه نمی دهند. در شمال نیجریه، در کامرون، در رژیم های تحت کنترل کارتل های مواد مخدر در آمریکای لاتین - جوامعی که به سکوت و ترس تنزل یافته اند، ترور شده اند، تهدید تروریسم دریایی در دریا‌های آزاد به ویژه در سواحل سومالی و یمن یا در خلیج گینه همچنان ادامه دارد. از سوریه تا فلیپین، آدم ربایی و گروگان گیری در سال های اخیر افزایش یافته است، که برخی از مناطق این سیاره را به قلمروهایی ممنوعه تبدیل کرده است. و این خشونت به اینترنت، هدف قرار گرفتن از طریق حملات سایبری که به ورای قلمرو مجازی گسترش می یابد، تسری یافته است. گسترده ترین پوشش داده شده مربوط به خشونتی است که با ادعاهایی ظاهراً مذهبی است، اما این عذاب نیز بواسطه ملی گرایی افراطی جناح راست یا سوپرماسیسم نظیر بمبگذاری اسلو و قتل عام اوتویا توسط اندرس برینگ بریویک در ۲۰۱۱ در نروژ، تیراندازی آمریکایی های آفریقایی در کلیسای باپتیست در چارلستون ایالات متحده در ژوئن ۲۰۱۵ و ترور جو کوکس^۱ نماینده حزب کارگر بریتانیا که در ژوئن ۲۰۱۶ صورت گرفت نازل می شود.

---

^۱ Jo Cox